

kretsar knutits samman med den texten, om man nu nämligen anser texten godtagbar. Detta är ju icke blott ett musikaliskt spörsmål, men också ett allmänt ekumeniskt.

I många avseenden är den nu framlagda danska koralboken av stort intresse för oss på denna sidan sundet. Det ger goda möjligheter att följa utvecklingen inom den danska kyrkan under det sista halvsekle. Icke minst den rytmiska utformningen av det äldre koralbeståndet bör kunna ge anledning till diskussion och omprövning också hos oss av en fråga som synes bli aktuell.

Arthur Adell.

Skrudar och färger

Enligt Agnes Branting¹ ha de vanliga liturgiska färgerna brukats ända fram till 1800-talet, då de reducerades till rött och svart. I Schuberts bekanta skildring bär prästen vanligtvis röd mässhake. Redan en inventarieförteckning från Riddarholmskyrkan från år 1737 visar dock, att samma mässhake användes söndag efter söndag. Någon enhetlig serie av färger torde väl knappast ha funnits i svensk tradition efter reformationen. I varje fall äro dokument, som ge en mer sammanhängande redogörelse för praxis beträffande de liturgiska färgerna, ganska sällsynta.

Från Maria församling i Stockholm föreligger emellertid från år 1823 en förteckning² över de skrudar, som vid denna tid brukades i gudstjänsten. Den vanligaste färgen är rött. Den nya röda skruden "af Sammet med Guld" föreskrives på ett stort antal söndagar under kyrkoåret: nyårsdagen, trettondagen, påskdagen, annandag påsk, Kristi Himmelfärdsdag, pingstdagen, annandag pingst, trefaldighetssöndagen, midsommardagen, allhelgonadagen, juldagarna m. fl.

Den svarta skruden har kommit till användning främst under fastetiden. Ett undantag utgjorde dock Maria Bebådelses dag, när den inföll i fastan. Dagens speciella karaktär av glädjedag framhåves genom föreskriften om röd skrud. Samma svarta skrud föreskrives dock ej under hela fastan. På fastlagssöndagen, midfastosöndagen, palmsöndagen och långfredagen anvisas den "nya Svarta af Sammet med guld". Den svarta skruden "af sammet med silfver" omnämnes på de övriga dagarna i fastan.

Föreskriften för de återstående dagarna av kyrkoåret lyder: "Vanlig

¹ Agnes Branting, *Textil skrud*, sid. 190 f.

² SStA: Maria kyrkoarkiv: P 2.

skrud eller den nya röda af siden med guld". Vad som syftas med uttrycket, vanlig skrud, kan ej bestämt avgöras. Vanlig skrud eller den röda sidenskruden skulle alternativt brukas: söndagen e. nyår, trettondagstidens söndagar, septuagesima, sexagesima, söndagarna e. påsk, bönsöndagen, 1 t.o.m. 12 sönd. e. tref. På de återstående söndagarna i trefaldighetstiden föreskrives endast: "Nya röda af siden med guld". Denna skulle också användas på 2, 3 och 4 söndagarna i adventstiden.

De liturgiska färgerna på storböndagarna ha sitt särskilda intresse. För de tre första böndagarna anvisas sålunda "Nya swarta af sammet med guld". Här framträder botstämningen. På den 4. söndagen skulle man emellertid bära "Nya röda af sammet med guld". Den sista böndagens karaktär av tacksägelsedag är här fixerad. Överhuvudtaget domineras kyrkoåret av den röda färgen.

Från omkring 1850-talet finns bevarad en liknande, ehuru något ofullständigare förteckning angående bruket av skrudar i Katarina i Stockholm.³ Även här dominerar den röda skruden. Den har kommit till användning 1 sönd. i advent, juldagen, nyårsdagen, påskdagen, Kristi Himmelfärdsdag, pingstdagen och trefaldighetssöndagen. På predikstol och altare skulle under denna tid brukas "den röda beklädnaden". Fastetiden användes svart skrud och svart beklädnad på altaret. Röd skrud skulle dock bäras på Maria Bebådelses dag och 4. storböndagen. På bönsöndagen, Rogate, hade tidigare predikstol och altare varit svartklädda, "men ej de senare åren". Numera använde man röd skrud, och bönsöndagen firades "som en vanlig Söndag".

Den röda skruden var i allmänhet högtidsskrud. Så var t. ex. förhållandet vid biskopsvigningar. När biskop Rosenstein i Linköping år 1809 vigdes i Jakobs kyrka, lånade man från Storkyrkan, Maria och Katarina kyrkor "röda Sammets Mässhakar med Skjorta och bindlar för hwarje församling".⁴ Kaplanerna, som gingo först i processionen, voro dock klädda i albor. Vid kröningen 1809 rekvirerades "alla i Staden befintelige Röda Sammets Mässhakar".⁵

I början av 1800-talet har alltså mässdräkt använts vid huvudgudstjänsterna i Stockholm. Den svarta prästkappan hade vid dessa gudstjänster ännu ej kommit i bruk. Till de präster, som ej officierade, riktas ofta förmaningar att bruka den svarta kappan. År 1782 uttalade sålunda preses i Stockholms konsistorium sitt missnöje över att "en hop unga prester" hade infunnit sig vid en festlighet "utan kappa". "Sådant synes icke skicka sig i Guds hus, alderminst i höga Öfwerhetens närwaro". Prästerskapet borde visa "tillbörlig anständighet" genom att bära prästkappan.⁶

³ SStA: Katarina kyrkoarkiv: OV. 2.

⁴ SStA: Maria kyrkoarkiv: A I. 3: skrivelse 7/4 1809.

⁵ Skrivelse 26/8 1809.

⁶ SStA: Stockholms konsistorii prot. 26/8 1782. Jfr cirkulär 18/8 1778 till prästerskapet i Linköpings stift.

Förteckning från Maria kyrka

Nyårsdagen

I dag nyttjas Altaregång före predikan i Ottesången. Psalm under predikan på Predikstolen i alla Gudstjänsterna, samt i Aftonsången läses Aftonbön och Välsignelsen för Altaret. Äfven läses i alla 3.ne Gudstjänsterne Bön på Nyårsdagen fol. 35. Obs. när man vill undvika särskilda Nyårsönskning. i predikan.
Sönd. e. Nyår

Trettondag jul

1 *sönd. e. Trettondagen*

2 " " "

3 " " "

4 " " "

5 " " "

*Septuagesima**Sexagesima**Fastlagssöndagen*

I dag läses Passionsbön efter högmässopredikan och spelas orgel blott i Högmässan men ej i Aftonsången. Första Akten af Christi Pinos Historia är text för Aftonsång.

1 *sönd. i Fastan*

2 " " "

3 " " "

Maria Bebådelses dag

I dag nyttjas Psalm på Predikstolen i Högmässan.

Midfastosöndag el. Första Böndagen

I dag spelas inga Orgor. Psalm nyttjas på Predikstolen i Högmässan. Litanian läses och inga bedsedlar uppbäras. Aftonsången läses aftonbön och Välsignelsen för Altaret.

5 *sönd. i Fastan*

*Palmsöndag**Onsdag i dymmelveckan*

Confirmation begynner med en Psalm. Då sista vers sjunges, träder Prästen inom Altaret. Orgelväcket begagnas vid Ps. såväl före som efter Confirmation.

Skärtorsdagen

Den Präst, som i dag förrättar Skriftningen, är klädd i Mässeskrud, och när Skriftningen är slut, qwarstaden han vid Altaret och efter ett litet uppehåll el. paus

Skrud.

Nya röda af sammet med Guld på.

Vanlig skrud eller den nya röda af siden med guld på.

Nya röda af sammet med guld på.

Alla dessa söndagar nyttjas vanlig skrud eller nya röda af siden med guld på.

Nya svarta af Sammet med guld på.

Svarta skruden med silfver på.

Nya röda af Sammet med Silfver på.

Nya svarta sammet med guld på.

Svarta skruden af sammet med silfwer på.

Nya svarta af Sammet med guld på.

Nya svarta af sammet med guld på. Vid Altaret nyttjas nya svarta Handbok. med Silfverplätarne.

Svarta af Sammet med Silfwer på.

börjar med att läsa de vanliga Böner för Nattvards-gästerna, efter vilkas slutläsning den andra officierande Prästen träder inom Altaret, då sången börjats samt Communion i vanlig ordning förrättats. Efter Communionens slut, sedan de officierande Prästerna åter afträtt från Altaret, är ett litet uppehåll el. Paus, hvar-efter ånyo börjas med en Psalm till Nattvards Ungdomens Skriftning, som härefter sker, då äfwen Orgor begagnas vid Skriftningspsalmen.

Långfredag

I dag är Psalm på Predikstolen i Högmässa och Aftonsång. I dag läses Aftonbön för Altaret i Aftonsången.

Påskdagen

I dag är Psalm på Predikstolen i alla 3.ne Gudstjensterne samt i Aftonsången läses aftonbön och välsig-nelsen för Altaret.

Annandag påsk

1 sönd. e. Påsk

2 " " "

Andra Böndagen

Inga orgor spelas i dag, Psalm nyttjas på Predikstolen i Högmässan. Litanian läses. Inga bedsedlar upp-bäres. Aftonsången läses Aftonbön och Wälsignelsen för Altaret.

Bönsöndagen

I dag läses litanian blott i Högmässan, då inga bed-sedlar få upp bäras. Äfwen börjas i dag i aftonsången med bön för frugten på Jorden och slutas med den-samma på 4.de Bönedagen. Äfwen spelas Orgor i dag.

Kristi Himmelfärdsdag

6 sönd. e. påsk.

Skrud.

De nya svarta. Mässe-skrudar med guld på.

Nya röda af sammet med guld på jemte 2.ne assist. Prester för Altar. i Hög-mässan.

Nya röda af sammet med guld på eller allt i likhet med Påskdagen blott med den skildnad, att i dag i Högmässan är blott en Präst för Altaret.

Vanlig skrud eller den nya röda af siden med Guld på.

Nya svarta af sammet med guld.

Vanlig skrud eller röda af Siden med guld på.

Nya röda af sammet med guld på.
Vanlig skrud eller nya röda af siden med guld på.

Pingstdagen

I dag läses Bön på Pingstdagen och nyttjas Psalm på Predikstolen i alla 3. ne Gudstjänsterne. I aftonsången läses aftonbön och välsignelsen för Altaret.

Annandag Pingst

Nyttjas psalm på Predikstolen i Högmässan.

Trefaldighetssöndagen

Nyttjas psalm på Predikstolen i Högmässan

1 sönd. e. Trefaldighet

2 " " "

3 " " "

Tredje Böldagen

Inga Orgor spelas i dag. Psalm nyttjas å Predikstolen i Högmässan. Litanian läses och inga bedsedlar uppbares. Aftonsång läses aftonbön och välsignelsen för Altaret.

*Midsommardagen**5 sönd. e. Trefaldighet*

6 " " "

7 " " "

8 " " "

9 " " "

10 " " "

11 " " "

12 " " "

13 sönd. e. Trefaldighet

14 " " "

15 " " "

16 sönd. e. Trefaldighet

17 " " "

18 " " "

19 " " "

20 " " "

Fjärde Böldagen

Från denna upphörer läsning med Bön för frugten på Jorden. Litanian läses i Högmässan, då inga bedsedlar uppbares. Orgor spelas i dag. Psalm nyttjas å Predikstolen i Högmässan. Aftonsången läses Aftonbön och Välsignelsen för Altaret.

*22 sönd. e. Trefaldighet**Alla Helgons dag**24 sönd. e. Trefaldighet*

25 " " "

Skrud.

Nya röda af sammet med guld.

Nya röda af sammet med guld.

Nya röda af Sammet med guld.

Vanlig skrud eller nya röda af siden med guld.

Nya svarta af sammet med guld.

Nya röda af sammet med guld.

Alla dessa Helgdagar nyttjas vanlig skrud eller nya röda af siden med guld.

Nya röda af siden med guld.

Nya röda af siden med guld.

Nya röda af sammet med guld.

Nya röda af siden med guld.

Nya röda af siden med guld.

Sista sönd. e. Trefaldighet

Skrud.

Nya röda af Sammet med
Guld.

Första söndagen i Advent

I dag nyttjas Psalm på Predikstolen i Högmässan. Aftonsången läses Aftonbön och Välsignelsen för Altaret.

Nya röda af sammet med
guld.

Andra sönd. i Advent

Nya röda af siden med
guld.

Tredje „ „ „

Fjärde „ „ „

Juldagen

I Ottesången är Altaregång före Predikan. Psalm å Predikstolen i alla 3.ne Gudstjensterne. I Aftonsången läses Aftonbön och välsignelsen för Altaret. I Högmässan officiera 2.ne prester för Altaret, klädde i full mässeskrud. Äfven läses Bön på Juldagen i alla Gudstjensterne.

Nya röda af Sammet med
guld. Nya Handboken
med Silfwer-Plåt.

Annandag Jul

Samma bekledning som
på Jul Dag med den för-
ändring att i dag assis-
terar för Altaret en Prest,
kledd i Mässeskrud.

Nästa söndag e. Jul

Nya röda af siden med
guld.

Förteckning från Katarina kyrka

Första söndagen i Advent

2.ne Prester för altaret, röda mässhakarne. I aftonsången går Presten för altaret efter Predikan. I Högmässan 2.ne Prester för altaret.

Juldagen

I Högmässan 2.ne Prester för altaret.

Vid Ungdomens första Nattvardsgång

2.ne Prester för Altaret. Den vanliga bönen för Nattvardsgästerna läses ej efter Predikan, men sedan de vanliga bönerne och Kungörelserna äro uppläste och allt är slutet, håller Predikanten tal till Ungdomen, som slutas med Bönen: Helige Gud, evige förbarmare! hvilken står i Capitlet 4 om ungdomens första Nattwardsgång.

Nyårsdagen

Högmässan: 2.ne Prester för Altaret, klädda i röda mässhakar. Alla Vaxljusen brinna på Altaret och Predikstolen samt i kandelabrarne till texten är läst. Aftonsången: Efter Predikan går Presten för Altaret och läser aftonbönen samt välsignelsen.

Fastlagssöndagen

I Högmässan läses Passionsbönen. Den svarta beklädnaden begagnas på Predikstolen och Altaret, hvilken är qvar under hela Fastlagstiden, äfvensom svarta mässhaken nyttjas. Men om Skriftermål infaller på Söndagen näst före fastlags Söndagen, är det då rödklädd.

Långfredagen

Högmässan läses 5.te Akten. Finnes serskildt bön för dagen eller ock läses passionsbönen. 2.ne prester för altaret i svarta mässhakar. Aftonsången läses 6.te Akten. Efter Predikan läses bön för dagen. Sedan går Presten för Altaret och läser aftonbön och välsignelsen.

Påskdagen

Finnes serskildt bön för dagen. Den röda beklädnaden begagnas på Altaret och Predikstolen. Äfven vid Skriftermålet på Påsk-afton 2.ne Prester för Altaret med röda mässhakar. I aftonsången går Presten för Altaret efter Predikan.

Maria Bebådelses dag

som för det mästa inträffar under Fastlagstiden, klädes rödt på Predikstolen och Altaret, äfven begagnas röda mässhaken.

Böndagarna

Den 1.sta, 2.dra och 3.dje nyttjas den svarta beklädnaden på Predikstolen och Altaret och svarta mässhakarna. Den 4.de den röda beklädnaden och röda mässhakarne. 1.sta och 4.de Bönedagen 2.ne Prester för Altaret. Efter Predikan läses Litanian och sedan Tacksägelser och Lysningar etc. Bönen Lofvad vare Gud m.m. Barmhertige Gud m.m. för Öfwerheten, för Frukten på Jorden, för bönen för de sjuke, den sistnämnde framlemnas, när så begäres, äro inberäknade i Litanian. Uti aftonsången efter Predikan läses Litanien. Sedan går Presten för Altaret och läser aftonbönen och välsignelsen.

Bönsöndagen

Enligt gammal sed har Predikstolen och Altaret varit svartklädt, men ej de senare åren. Efter Predikan läses Litanien, men ej här sedan 1836. Rödklädt och Litanien läses ej, firas som en vanlig Söndag.

Kristi Himmelfärdsdag

Röda beklädnaden, serskildt bön för dagen, annars är ej annat än det vanliga att iakttaga.

Pingstdagen

Begagnas röda beklädnaden, serskildt bön för dagen. 2.ne Prester för Altaret.

Trefaldighetssöndagen

Finnes serskildt bön för dagen. Röda beklädnaden.

Mickaelidagen

Firas som vanlig Söndag.

Allhelgonadagen

Firas som vanlig Söndag.

David Lindqvist.